

INSTYTUT
AKTYWIZACJI
REGIONÓW

Pozyskiwanie drewna z lasu

Niniejszy informator ma na celu przedstawienie podstawowych zagadnień związanych z przywołanym tematem i powstał w ramach realizacji zadania edukacji prawnej realizowanej w 2023 roku przez Instytut Aktywizacji Regionów

Las pełni wiele niezwykle ważnych funkcji. Większość z nas postrzega las jako miejsce do relaksu, wypoczynku gdzie wśród szumu drzew i śpiewu ptaków można spędzać czas. Jest to tylko jedna z wielu funkcji jaką pełni w naszym życiu – społeczna.

Pozyskanie drewna w Lasach Państwowych to bardzo przemyślany proces. Odbywa się zgodnie z określonymi standardami ekologicznej gospodarki, podpartymi wieloletnimi wynikami badań naukowych oraz często wielopokoleniowemu doświadczeniu leśników.

Jego założenia i kierunek oraz rozmiar są w oparciu o 10- letnie zapisy w planach urzędzenie lasu, zatwierdzonych przez właściwego ministra.

Nabycie drewna w Lasach Państwowych

Sprzedaż drewna w nadleśnictwach odbywa się zgodnie z zarządzeniem dyrektora generalnego Lasów Państwowych. Dla klientów pragnących zakupić większe ilości drewna, prowadzących działalność gospodarczą (związaną z przerobem drewna) sprzedaż odbywa się poprzez Portal Leśno-Drzewny, na którym nabywcy po zarejestrowaniu się składają swoje oferty zakupu. Nadleśnictwa dodatkowo organizują przetargi na drewno w serwisie [www.e - drewno.pl](http://www.e-drewno.pl), w których mogą brać udział zarówno firmy jak i osoby fizyczne.

Dla klientów detalicznych każde nadleśnictwo posiada w sprzedaży drewno opałowe i drobne ilości drewna użytkowego (żerdzie, papierówka, kopalniak, czasem słupki grodzeniowe).

Sprzedaż detaliczna odbywa się tylko na podstawie gotówkowej zapłaty za drewno przed wydaniem go z lasu. Zajmują się nią leśniczowie w swoich kancelariach w wyznaczone dni tygodnia. Jest też możliwość zakupu drewna w biurze nadleśnictwa. Także w każdym leśnictwie jest możliwość samodzielnego wyrobienia i zakupienia drobnicy czy trzebionki opałowej w atrakcyjnych cenach (drewno PKN) według lokalnie ustalonych zasad. Szczegółowe informacje można uzyskać w każdej leśniczówce.

Usuwanie powalonych gałęzi z lasu

Co do zasady, powalonych gałęzi nie powinno usuwać się z lasu, bowiem stanowią one często siedlisko dla grzybów, porostów, a także owadów i większych zwierząt. Usuwanie gałęzi z drzewa może stanowić zarówno wykroczenie - jako niszczenie lub uszkodzanie drzew. Podstawą prawną powyższych regulacji jest ustawa z dnia 28 września 1991 r. o lasach. Pozyskiwanie drewna w sposób opisany powyżej, stanowi wykroczenie i podlega ukaraniu grzywną do 250 zł grzywny. Do kary naliczana jest kwota, którą skradziono, czyli np. 6 zł. Natomiast usuwanie gałęzi z drzewa może stanowić zarówno wykroczenie - jako niszczenie lub uszkodzanie drzew (art. 30 ust. 1 pkt 5 u.l.), jak i zabieg pielęgnacyjny - gdy usuwane są np. obumarłe lub nadłamane gałęzie stanowiące zagrożenie dla ludzi lub ekosystemu leśnego.

Należy zwrócić uwagę, iż na właścicielu lasu ciąży obowiązek prowadzenia racjonalnej gospodarki leśnej, w związku z czym mając na względzie pielęgnację i ochronę lasu, nie tylko może, ale powinien usuwać gałęzie z lasu w odległości 30 metrów od torów kolejowych lub dróg, bowiem zalegające gałęzie - jako materiał palny - mogą być przyczyną powstawania pożarów w lesie.

Jeżeli zaś chodzi o gałęzie leżące w innych miejscach, to te nie powinny być usuwane, gdyż duże konary drzew wzbogacają strukturę środowiska leśnego, wpływając pozytywnie na retencję wody w systemie i opóźnienie spływu znacznej ilości wód opadowych z terenu leśnego. Martwe drewno wzbogaca również środowisko leśne w składniki pokarmowe, szczególnie związki azotowe potrzebne do wzrostu roślin. Tego rodzaju gałęzie powinny być pozostawione.

Także nie powinny być usuwane gałęzie z drzew, jeżeli ich pozostawienie nie stanowi zagrożenia dla bezpieczeństwa ludzi lub nie zagraża gatunkom i siedliskom. Jednakże na gruncie ustawy o lasach, nie ma bezwzględnego zakazu ani zbierania gałęzi (chrustu) w przypadku lasów prywatnych, które nie podlegają zresztą cechowaniu, a zatem właściciel lasu może czerpać tego rodzaju pożytki z własnego lasu.

Musi jednocześnie mieć na względzie, że w przypadku obcinania gałęzi drzew może być mu postawiony zarzut niszczenia lub uszkodzenia drzew, jeżeli nie udowodni, że był to zabieg pielęgnacyjny albo usunięcie gałęzi (dolnych konarów) wynikało z powodowania przez nie zagrożenia dla ludzi lub środowiska.

Prawnokarna ochrona lasu i drzew

W ramach ochrony prawnokarnej przyrody ustawodawca zdecydował się objąć ochroną las oraz drzewa w nim rosnące. W związku z powyższym zabroniony jest czyn polegający na wyrębie, kradzieży lub przywłaszczeniu drzewa. Zgodnie z treścią art. 120 Kodeksu wykroczeń: Kto w celu przywłaszczenia dopuszcza się wyrębu drzewa w lesie albo kradnie lub przywłaszcza sobie z lasu drzewo wyrąbane lub powalone, jeżeli wartość drzewa nie przekracza 500 złotych, podlega karze aresztu, ograniczenia wolności albo grzywny.

Należy wskazać, iż wartość drzewa ustala się na podstawie cen rynkowych obowiązujących w momencie powalenia lub wyrąbania drzewa. Wskazane wykroczenie może być popełnione tylko umyślnie i z zamiarem bezpośrednim. Należy podkreślić, iż karalne są wszystkie możliwe formy stadialne popełnienia tego wykroczenia tj. karalne jest nie tylko samo sprawstwo, ale również usiłowanie dokonania czynu oraz podżeganie i pomocnictwo w jego popełnieniu.

Dodatkowo należy wskazać, iż wykroczenie to może być popełnione tylko w cudzym lesie. W przedmiocie tego jak należy rozumieć pojęcie drzewa (w sensie prawnym) wypowiedział się Sąd Najwyższy, który wskazał, iż pojęcie "drzewa", o którym mowa w art. 290 § 2 Kodeksu karnego oraz w art. 120 Kodeksu wykroczeń dotyczy drzewa w stanie surowym, tj. takim, w jakim pozostało w lesie po wyrąbaniu lub powaleniu.

W razie przerobienia takiego wyrąbanego lub powalonego drzewa na materiał budowlany lub inny materiał użytkowy, drzewo otrzymuje już inną postać (np. drewna) i inną wartość, traci postać drzewa, o którym mowa w wymienionych przepisach (wyrok SN z 03.09.2009 r. OSNKW 2010/2/16. teza 1). Należy uzupełniająco wskazać, iż kradzież lub przywłaszczenie takiego drzewa przerobionego na materiał budowlany

stanowi czyn zabroniony – przestępstwo kradzieży (art. 278 § 1 lub 3 Kodeksu karnego) lub wykroczenia kradzieży (art. 119 § 1 Kodeks wykroczeń).

Natomiast zgodnie z art. 158 Kodeksu wykroczeń, właściciel lub posiadacz lasu, który dokonuje wyrębu drzewa w należącym do niego lesie albo w inny sposób pozyskuje z tego lasu drewno niezgodnie z planem urządzenia lasu, uproszczonym planem urządzenia lasu lub decyzją określającą zadania z zakresu gospodarki leśnej albo bez wymaganego pozwolenia, podlega karze grzywny.

W razie popełnienia wykroczenia określonego w § 1 orzeka się przepadek pozyskanego drewna. Należy podkreślić, że w lasach prywatnych pozyskiwanie drewna z własnego lasu jest możliwe, gdy jest to zgodne z uproszczonym planem urządzenia lasu albo na podstawie decyzji starosty zastępującej plan. Kradzież leśna Należy wskazać, iż czynnością wyrąbania drzewa jest odłączenie go od podłoża, na którym jest ukorzenione.

Czynności tej można dokonać na wiele sposobów np.: za pomocą piły, siekiery. Przedmiotem wykonawczym przestępstwa kradzieży leśnej jest drzewo rosnące w lesie. Kradzież leśna jest objęta przepołowieniem.

Jeśli wartość drzewa nie przekracza określonego ustawowo progu omawiany czyn stanowi wykroczenie z art. 120 § 1 KW, który obejmuje nadto kradzież i przywłaszczenie drzewa wyrąbanego lub powalonego do wskazanego progu wartości (wyr. SN z 23.4.2015 r., V KK 50/15, KZS 2015, Nr 7–8, poz. 46). Do 14.11.2018 r. próg ten wynosił $\frac{1}{4}$ minimalnego wynagrodzenia. Od 15.11.2018 r. kryterium przepołowienia uległo zmianie. Na mocy ustawy z 4.10.2018 r. o zmianie ustawy – Kodeks wykroczeń oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2018 r. poz. 2077) powrócono do progu kwotowego, który został określony na poziomie 500 zł.

Czynność sprawcza kradzieży leśnej, określona słowami "dopuszcza się wyrębu", interpretowana jest jako "każdy sposób odłączenia drzewa od podłoża, z którym jest połączone za pomocą korzeni", w tym nie tylko wyrąbanie za pomocą siekiery, ale też ścięcie piłą, wykopanie, wyłamanie, wyrwanie z korzeniami.

Przestępstwo kradzieży leśnej uznawane jest za skutkowe. Jego dokonanie następuje w momencie odłączenia drzewa od podłoża. Dalsze zachowania sprawcy nie należą do znamion kradzieży leśnej.

Jeśli sprawca drzewo wyrąbie i zabierze, dokonuje dwóch czynów, z których pierwszy jest kradzieżą leśną, a drugi – kradzieżą zwykłą. Należałoby rozważyć uznanie pierwszego z nich za czyn współukarany uprzedni albo obydwu za czyn ciągły (art. 12 k.k.). Do znamion przestępstwa kradzieży leśnej należy miejsce określone jako "las", co oznacza, że wyrąb drzewa w innym miejscu nie może być kwalifikowany z art. 290 § 1 k.k.. Znaczenie tego pojęcia należałoby ustalać na podstawie z art. 3 ustawy z 28.9.1991 r. o lasach (tekst jedn. Dz.U. z 2020 r. poz. 1463 ze zm.).

Przestępstwo kradzieży leśnej może być popełnione tylko umyślnie, a przy tym należy do przestępstw kierunkowych, znamiennych celem, którego treścią jest przywłaszczenie wyrąbanego drzewa. W razie braku takiego celu wyrąb drzewa w cudzym lesie bez zgody uprawnionego należałoby oceniać na podstawie art. 288 § 1–2 k.k.

Ustawowe zagrożenie karą za kradzież leśną określone zostało za pomocą odesłania do sankcji przewidzianej za kradzież z art. 278 § 1 k.k.. Omawiane przestępstwo jest więc zagrożone karą od 3 miesięcy do 5 lat pozbawienia wolności.

Wydaje się, że odesłanie dotyczy też wypadku mniejszej wagi kradzieży, ponieważ ustawodawca nie wskazał konkretnego przepisu, lecz odwołał się do kradzieży nazwowo. W art. 290 § 2 k.k. ustawodawca przewidział obligatoryjną nawiązkę orzekaną na rzecz pokrzywdzonego.

Przepis ten ma zastosowanie nie tylko do kradzieży leśnej, lecz także do kradzieży drzewa wcześniej wyrąbanego lub powalonego (art. 278 k.k.), przy czym dotyczy wyłącznie drzewa w stanie surowym, które nie zostało jeszcze przerobione na materiał budowlany lub użytkowy (wyr. SN z 3.9.2009 r., V KK 171/09, OSNKW 2010, Nr 2, poz. 16; wyr. SN z 6.2.2014 r., III KK 482/13, Prok. i Pr. – wkł. 2014, Nr 5, poz. 22).

Przesłanką orzeczenia nawiązki jest skazanie sprawcy za jedno z wymienionych przestępstw, toteż nie ma ona zastosowania w przypadku warunkowego umorzenia postępowania (uchw. SN z 18.11.1992 r., I KZP 36/92, OSNKW 1993, Nr 1–2, poz. 4; wyr. SN z 11.1.2005 r., IV KK 390/04, OSNwSK 2005, Nr 1, poz. 74; wyr. SN z 30.9.2002 r., III KK 266/02, Legalis).

Cechowanie i legalizacja drewna w przypadku współwłasności lasu

W Polsce niewątpliwie dominują lasy będące własnością Skarbu Państwa. Jednakże sporo terenów leśnych znajduje się też w rękach prywatnych. Zgodnie z ustawą o lasach – nadzór nad gospodarką leśną prowadzoną w tych lasach sprawują starostowie, którzy jednak w drodze porozumienia, mogą powierzyć prowadzenie spraw z zakresu nadzoru właściwemu miejscowo Nadleśniczemu.

Bardzo często przedmiotem takiego powierzenia jest cechowanie i legalizacja drewna. Zgodnie z art. 14a ust. 3 ustawy o lasach: „Drewno pozyskane w lasach niestanowiących własności Skarbu Państwa cechuje starosta, który wystawia właścicielowi lasu dokument stwierdzający legalność pozyskania drewna.” W przypadku przerwania tej czynności na Nadleśniczego właściwego Nadleśnictwa – jest ona wykonywana przez pracowników Nadleśnictwa, mającym w zakresie kompetencji sprawowanie pieczy nad lasami prywatnymi. Jeżeli właścicielem nieruchomości leśnej jest jedna osoba – sprawa jest (przynajmniej w teorii) łatwa i przyjemna.

Właściciel pozyskuje drewno, następnie występuje o jego ocechowanie (czyli o trwałe umieszczenie na pozyskanym drewnie znaku graficznego, literowego lub cyfrowego oraz kolejnego numeru sztuki albo numeru stosu drewna) oraz o wydanie świadectwa legalności pozyskania drewna. Jednakże jeżeli las ma więcej niż jednego właściciela, to sytuacja nieco nam się komplikuje.

Wycinka drzew, a następnie pozyskanie i zalegalizowanie drewna traktowane są bowiem jako czynności przekraczające zwykły zarząd nad rzeczą, a więc wymagają zgody wszystkich współwłaścicieli. Takie stanowisko wyraził Naczelny Sąd

Administracyjny w wyroku z dnia 19 lipca 2012 r. (sygn. akt: II OSK 773/11): „Zasadnie również zaakceptował Sąd Wojewódzki stanowisko organu odwoławczego, zgodnie z którym w przypadku gdy las stanowi współwłasność kilku osób to pozyskiwanie drewna i wystąpienie o świadectwo legalności w trybie art. 14a ust. 3 ustawy o lasach stanowi czynność przekraczającą zwykły zarząd w myśl art. 199 k.c. i wymaga zgody wszystkich współwłaścicieli bądź zastępującego taką zgodę orzeczenia sądu.

Zaznaczyć należy, że drzewa rosnące na działkach leśnych stanowią części składowe nieruchomości (art. 48 k.c.), a zatem współwłasność nieruchomości rozciąga się na części składowe. Drzewo pozyskane z lasu stanowi z kolei pożytki, w rozumieniu art. 53 § 1 k.c.. Pobieranie zaś pożytków jest niewątpliwie atrybutem prawa do rzeczy. Jeżeli zatem las objęty jest współwłasnością, to również drzewa wycięte z tego lasu stanowią rzecz wspólną przysługującą wszystkim współwłaścicielom. Zgodnie z art. 207 k.c.. pożytki i inne przychody z rzeczy wspólnej przypadają współwłaścicielom w stosunku do wielkości udziałów. [...] Zaznaczyć należy, że zgodnie z art. 14a ust. 3 cyt. ustawy, drewno pozyskane w lasach niestanowiących własności Skarbu Państwa cechuje starosta, który wystawia właścicielowi lasu dokument stwierdzający legalność pozyskania drewna.

Właściwa wykładnia przytoczonego przepisu prowadzi do wniosku, że stwierdzenie legalności pozyskania drewna przez właściwy organ dokonywane jest w znaczeniu przedmiotowym i podmiotowym. Oznacza to, że organ nie tylko stwierdza legalność pozyskanego drewna w zakresie ilości drzew oraz ich pochodzenia z oznaczonej nieruchomości, ale też sprawdza czy drewno pozyskane zostało przez osobę uprawnioną, tj. właściciela. Oczywiście jeżeli las, z którego drewno zostało pozyskane, stanowi współwłasność, to uwzględnione muszą być przepisy Kodeksu cywilnego stanowiące o rozporządzaniu rzeczą wspólną i czynnościach przekraczających zakres zwykłego zarządu (art. 199, 201 k.c.).

Potwierdzeniem tego jest regulacja rozporządzenia Ministra Ochrony Środowiska, Zasobów Naturalnych i Leśnictwa z 24 lutego 1998 r. (Dz.U. 1998 Nr 36, poz. 201 ze zm.) określającego wzór świadectwa legalności pozyskania drewna, w którym wyraźnie przewidziano wpisy dotyczące nie tylko położenia lasu (miejscowość, numery

działek), ale też wskazanie osób, którzy są właścicielami lub współwłaścicielami nieruchomości leśnej. Jeżeli więc w świadectwie musi być wpis co do tego, czy nieruchomość leśna stanowi własność jednej osoby, czy współwłasność kilku osób, to organ ma obowiązek dokonać w tym zakresie ustaleń, na podstawie stosownych dokumentów.

W kontekście poczynionych uwag trudno uznać za dopuszczalne wydanie świadectwa legalności pozyskania drewna jednemu ze współwłaścicieli lasu, nielegitymującego się zgodą pozostałych współwłaścicieli bądź wymaganym orzeczeniem sądowym. Zasadnie zatem organ odwoławczy wskazał na obowiązek uzupełnienia wniosku przez skarżącego, przez przedłożenie dokumentów wykazujących jego uprawnienie do pozyskania drewna i uzyskania świadectwa legalności.”

Czynności zwykłego zarządu

Trudno sformułować jedną definicję, bo będą się one różnić w przypadku różnorodnych rzeczy, niemniej jednak za czynności zwykłego zarządu uważa się działania mające na celu normalną eksploatację rzeczy – np. konserwację, ochronę rzeczy, pobieranie z niej dochodów, zwykłe korzystanie z rzeczy. Z kolei czynności przekraczające zakres zwykłego zarządu to w dużym uproszczeniu aktywności polegające na zbyciu, obciążeniu rzeczy, ingerencji w jej istotę.

Dlaczego to rozróżnienie ma takie znaczenie? Dlatego, że zgodnie z art. 201 Kodeksu cywilnego do czynności zwykłego zarządu rzeczą wspólną potrzebna jest zgoda większości współwłaścicieli, a w razie braku takiej zgody każdy ze współwłaścicieli może żądać upoważnienia sądowego do dokonania czynności. Natomiast w razie przekroczenia zwykłego zarządu – niezbędna jest zgoda wszystkich współwłaścicieli, a jeśli nie udało się jej osiągnąć, to współwłaściciele, których udziały w prawie własności wynoszą co najmniej połowę, mogą żądać rozstrzygnięcia spornej kwestii przez sąd, który przy rozstrzygnięciu sprawy weźmie pod uwagę cel zamierzonej czynności oraz interesy wszystkich współwłaścicieli.

Jak to przekłada się na pracę leśnika zajmującego się lasami prywatnymi? Otóż przed cechowaniem drewna i wydaniem świadectwa legalności pozyskania – powinien on zweryfikować czy dana działka leśna ma jednego właściciela czy też może kilku współwłaścicieli.

Jeżeli zaistnieje drugi z tych wariantów, to powinien zapytać o zgodę wszystkich współwłaścicieli na cechowanie i legalizację drewna, a każdego z nich powinien ująć w świadectwie legalności pozyskania drewna, zwłaszcza że imiona i nazwiska lub firmy współwłaścicieli znajdują się w księgach wieczystych. Jeśli zgoda wszystkich współwłaścicieli nie zostanie przedstawiona – należy powstrzymać się z czynnościami cechowania i zalegalizowania drewna do czasu jej otrzymania, tak aby wydane świadectwo legalności pozyskania drewna rzeczywiście spełniało swą funkcję.

Wycinka pomnika przyrody

Ustawa o ochronie przyrody przewiduje kilka form ochrony przyrody. Jedną z nich jest ustanowienie pomnika przyrody np. w stosunku do drzewa o szczególnej wartości przyrodniczej, naukowej, kulturowej, historycznej lub krajobrazowej, wyróżniającego się wśród innych tworów przyrody. Status pomnika przyrody wiąże się z różnego rodzaju ograniczeniami w usuwaniu elementów przyrodniczych objętych tą formą ochrony.

Co należy zatem zrobić przed wycinką drzewa będącego pomnikiem przyrody, a stwarzającym zagrożenie dla bezpieczeństwa? Zgodnie z art. 44 ust. 1 ustawy o ochronie przyrody – pomnik przyrody ustanawia się w drodze uchwały rady gminy, na którym dany obiekt się znajduje. Uchwała taka określa nazwę danego tworu przyrody lub obszaru, jego położenie, sprawującego nadzór, szczególne cele ochrony, a w razie potrzeby ustalenia dotyczące jego czynnej ochrony oraz zakazy właściwe dla tego obiektu, obszaru lub jego części, wybrane spośród zakazów wymienionych w art. 45 ust. 1 ustawy.

Projekt opisanej powyżej uchwały wymaga uzgodnienia z właściwym regionalnym dyrektorem ochrony środowiska. Zniesienie formy ochrony przyrody również wymaga

uchwały rady gminy, której projekt także musi być objęty uzgodnieniem, o którym mowa powyżej. Taka uchwała może zostać wydana w przypadku wartości przyrodniczych i krajobrazowych, których istnienie decydowało o zastosowaniu tej formy ochrony, jak też w razie konieczności realizacji inwestycji celu publicznego w przypadku braku rozwiązań alternatywnych lub zapewnienie bezpieczeństwa powszechnego.

Czy jednak sama uchwała eliminuje ewentualny obowiązek uzyskania zezwolenia na wycięcia drzewa? Wydaje się że nie, bowiem nie jest to wprost wyrażone w ustawie o ochronie przyrody. Należy odróżnić zniesienie formy ochrony przyrody od formalności, których należy dopełnić przed wycinką drzewa.

Po utracie statusu pomnika przyrody mamy do czynienia – oczywiście w rozumieniu przepisów prawa – ze zwykłym drzewem. Zatem należy przeanalizować czy w celu usunięcia drzewa musimy uzyskać zezwolenie, czy też będzie możliwe skorzystanie z przewidzianych w art. 83f ustawy o ochronie przyrody wyjątków od obowiązku posiadania zezwolenia.

O ile w przypadku dawnych pomników przyrody rosnących w lasach sytuacja jest prosta w związku z brzmieniem art. 83f ust. 1 punkt 4 ustawy o ochronie przyrody, który wprost wskazuje na to, że wycinka drzew w lesie nie wymaga zezwolenia, to na pewno warto zapoznać się z ustawą o ochronie przyrody w przypadku pomników przyrody na gruntach innych niż lasy w rozumieniu ustawy o lasach.